

Roser Nos, naturalista i biòloga

Passió per la vida

Ha dedicat 42 anys de la seva vida al Museu de Zoologia i al Parc Zoològic de Barcelona. En aquesta entrevista, alhora que fa un repàs de la seva vida, analitza el funcionament d'aquestes institucions amb perspectiva de futur.

"El meu pare era un home liberal, republicà, que em va educar com un noi".

JORDI MORERA

Fa poc li van donar la medalla del mèrit científic de l'Ajuntament de Barcelona. Era una manera de reconèixer el seu treball. El seu nom no ha estat mai de domini públic. La seva vida, l'ha dedicada al públic i a les institucions públiques. Ha criat, també, tres fills i un nebot. Biòloga i naturalista, ha esmerçat 42 anys al Museu de Zoologia i al Parc Zoològic de Barcelona. Fidel a aquestes dues institucions, ha treballat fins a la jubilació sense pausa.

Quan li demanem de girar la mirada enrere, el seu rostre blanc, pulcre, es transforma en una mena de mirall. El seus cabells curts, d'un blanc gris, i els seus ulls una mica humits donen pas a una nena viva i desperta, nascuda a Tortosa, però que es va fer gran al Baix Maestrat. Una infantesa feliç, intensa, brolla amb fluïdesa. No té cap dubte. La infantesa va ser decisiva en tot, i, per tant també en la vocació de biòloga. Era insòlit que una noia criada en aquell medi es dediqués a les ciències naturals i anés a la universitat.

Però ella no ho va viure com a insòlit. Era feliç. Va viure en una època excepcional. Va estudiar a Benicarló, en un dels instituts que la Segona República havia creat. Cada dia, amb un grup de nois i noies, anava amb bicicleta de Sant Jordi a Benicarló. La seva primera afirmació rotunda, feta amb una veu fràgil: "Sóc un producte de la República". El seu pare li va influir: "El meu pare era un home liberal, republicà, que em va educar com un noi. Era comerciant; i moltes vegades l'acompanyava a Barcelona; si entrava en un bar a fer un cervesa, jo hi anava amb ell i també en bevia".

La guerra li va obrir la primera esquerdada. De l'Institut va passar a un internat religiós. Del món obert al món tancat. "Em va fugir l'alegria —explica de primer impuls; però matisa de seguida—; també em va ser positiu; vaig aprendre què era la disciplina, i em va anar bé. Jo sóc força anàrquica". I aquí despulla la seva dualitat, amb la qual deu haver coexistit tota la vida. Més tard, ens explicarà com de sempre ha conviscut en dos mons dife-

rents. Un pare liberal i obert, una mare més conservadora i tancada. Sembla com si no sucumbir a aquest antagonisme, essencial en la seva generació, hagi estat una de les seves divises. Assimilar-ho tot i viure és el que ella ha fet. Ha sortit de la norma i hi ha conviscut.

De l'internat a la universitat. Naturalment, la de Barcelona. Ella, que no ha renunciat gens el seu accent del sud, reivindica la influència de Barcelona a les terres de Castelló. "La zona del Baix Maestrat té una gran influència catalana. Tot i pertànyer a València, des de sempre tenen tirada cap a Barcelona. Al meu pare, mai no se li hauria acudit d'enviar-me a estudiar a València. Era clar que havia de venir a Barcelona, de la mateixa manera que hi veníem quan havíem de comprar-nos un vestit". La seva passió per a raonar-ho tot surt a cada moment: "En aquest cas també és important l'Església, perquè nosaltres pertanyem al bisbat de Tortosa". Després explicarà com se sent lligada a València perquè comprèn una manera de fer encara que no la comparteixi. Sap

quines són les seves arrels.

Va arribar a Barcelona l'any 1942. De la seva infantesa ja només quedava el que ella mateixa n'havia pogut salvar. A Barcelona, no hi havia de res. Es va refugiar en l'estudi. Un primer curs ple fins dalt de tot de matrícules d'honor i una ciutat desconeguda. La universitat és l'únic que li evoca nostàlgia. No sembla gens afeccionada a aquesta emoció, però l'enderrocament de l'edifici on va estudiar biologia, a la Universitat de Barcelona, ho fa inevitable. "L'han tirat a terra. Estaria bé que algú recordés aquell edifici que guardava

parc, amb animals vius, fóra interessant. Els primers deu anys de la meua estada al Parc són anys de molta il·lusió. Importen molts animals i hi ha una mena d'obsessió per la diversitat, un afany per tenir animals de tota mena, un afany col·leccionista. Aquest crec que és el començament del fracàs. El Parc de Barcelona es va convertint en una cosa que cada cop s'allunya més del que per mi ha de ser un Zoo".

La seva fesomia nítida, quasi transparent, no pot amagar una certa convulsió per la duresa de les seves paraules. Ho ha

si no podem explicar el comportament d'un animal determinat, la divulgació és impossible. Per a tenir un animal al parc i explicar que viu a l'Àfrica i que s'alimenta de tal cosa no cal anar al parc; agafes un llibre de fotografies ben boniques, te'l llegeixes i ja està." Una de les seves obsessions ha estat la divulgació. Per això, juntament amb l'equip del Zoo va ser una de les principals impulsores de la revista *Zoo* i de l'actual Departament d'Educació del Zoo.

Del Zoo se'n va tornar al Museu de Zoologia. Hi va tornar amb il·lusió. Era

"El Zoo ha de ser un centre d'investigació, d'estudi i de divulgació. Els zoos originen la seva pròpia ciència, la ciència de la fauna del parc".

JORDI MOREIRA

cinquanta anys de la biologia d'aquest país. Hi havia un garrofer. Encara hi és. No sé si durarà gaire..."

De la Universitat va passar al Museu de Zoologia. La nena de la República entrava a les institucions en ple franquisme. "Em vaig trobar que al Museu només hi havia un senyor que era especialista en insectes i ningú més. Jo havia de ser especialista de tot. Quan arribo al Museu poso en pràctica la meua idea que la gent que treballen en llocs públics ens devem més al públic que no a nosaltres mateixos. Vaig començar a treballar en condicions ben pobres. No teníem diners i feia molt de fred. Però amb el mínim vaig provar de tenir, almenys, les vitrines ordenades, tot classificat, perquè la gent que vingués al museu pogués aprofitar la visita".

Després agafa un bitllet cap al Parc Zoològic. Va ser un bitllet d'anada i tornada, perquè més endavant havia de passar al Museu altre cop, aprofitant els canvis del temps, per donar-li una empenta definitiva. "Em va semblar que anar a treballar al

dit i sap per què ho ha dit. Va passar divuit anys al Zoo, viscuts amb intensitat i passió. Se l'estima. I això que un dia el va abandonar, un dia que uns malalts van cremar uns estruços, i quasi no hi ha tornat per a res. Les seves paraules fora de context podrien semblar crítiques. No ho són. Les seves paraules són reflexions desades i madurades molt endins, que no volen ferir, que sobretot volen aprendre del passat.

"El Zoo ha de ser un centre d'investigació, d'estudi i de divulgació. Els zoos originen la seva pròpia ciència, la ciència de la fauna del parc, una ciència en què tenen tanta importància la part fisiològica dels animals com la de conducta. Per dir-ho senzill, seria la ciència de l'adaptació. Tenir els animals vius serviria per a crear unes hipòtesis, per a comprovar-les, experimentar-les, traure'n uns resultats. Això fóra una investigació fantàstica perquè podria ajudar molt la ciència. Tenir un seguit d'animals en un parc sense poder estudiar-los no té cap sentit. Si no coneixem tot això dels animals que tenim,

l'any 1978. Tot podia canviar. Tot no va canviar, però el Museu sí. Va ser una decisió ràpida, quasi irreflexiva. Va recordar que com a funcionària tenia una plaça allà i que podia ser seva. Va ser seva. "Ningú que hagués tingut dos dits de front no hauria fet el que vaig fer jo: passar a un sou més baix i enfrontar-me amb un Museu que havia perdut força i que estava molt malament. Alguns esquelets eren recoberts de pintura per a tapar forats..."

I comença una altra vegada l'entusiasme. L'edifici cau. L'edifici és de Domènech i Muntaner. I no pot caure. Ella sap que aquesta era la salvació del Museu. Roser Nos ho explica així: "L'èxit del Museu ha estat l'arquitectura". I a partir d'aquest moment, avisa un conserge espavilat, que no deixi passar per alt cap visita d'arquitectes a l'edifici. Vol parlar amb tots. Saber què en pensen. Inculcar-los la necessitat de la restauració.

Finalment troba les persones adequades. El bidell espavilat l'avisava. Hi ha dos arquitectes al Museu. Són Christian Cirici i

"Una de les prioritats és de fer sortir el Zoo del seu lloc actual. S'ha de fer un zoo nou".

JORDI MOREIRA

Pep Bonet. Parlen. Ells fan un projecte de remodelació d'un edifici modernista. Ella no perd passada. El que era un estudi passa a ser realitat. Tots tres se'n van a veure l'alcalde d'aleshores, Narcís Serra. I ella el convenç. Comença una remodelació, que ara ja és realitat, i obre les portes del Museu al futur.

Tot i així, Roser Nos no és pas una optimista nata i sap que el futur sempre presenta incògnites. Quan li demanem pel futur del Museu respon: "El futur, el veig bé, però, les idees van més de pressa que els fets", i afegeix que encara que estiguem en un moment òptim, ningú no es pot refiar. "Quan em vaig jubilar, me'n vaig anar contenta, perquè el que havia somiat s'havia fet realitat. L'equip que el gestiona és jove i s'hi treballa en bones condicions".

Però, en la satisfacció, no deixa d'haver-hi també una recança, que ja va exposar a l'alcalde Maragall quan li van donar la Medalla de la Ciutat. Que els Museus de Botànica, Zoologia i Geologia tornessin a estar junts, com hi havien estat a l'origen. I un suggeriment: que aquestes institucions estiguessin connectades amb el Zoo de la ciutat.

Roser Nos es va dedicar molts anys a observar els ocells del Zoo de Barcelona. Per explicar com s'ha agafat la jubilació fa servir un exemple de l'època que passava el dia convivint amb aquells ani-

mals. "Hi havia un lloro que perdia la ploma. El treia de la gàbia perquè es tranquil·litzés i la ploma li tornava a sortir. En una ocasió, la ploma no va tornar a créixer. No entenia què passava. Fins que vaig descobrir que al sostre d'aquella peça hi havia un gamarús, que incomodava el lloro només amb la mirada. Jo no voldria fer de gamarús dels joves biòlegs del Museu. Són joves i ho fan molt bé".

Estudiar la conducta dels animals li ha ensenyat a viure. Els seus estudis sobre els lloros són destacables. La seva activitat, l'ha convertida en una generalista, però els ocells són els animals de la seva ànima. Per explicar una mica la seva filosofia de la vida fa servir l'exemple de com funcionava l'aviari. "Tenia un aviari amb cinc-cents ocells i no podia acceptar que allò no fos un hotel de cinc estrelles. Em desfeia perquè aquella instal·lació fos bona".

Inevitablement torna a sortir el futur i el Zoo. "El futur, no el veig prou clar. El que s'ha fet fins ara pot servir molt per a analitzar-ho i per a aprendre. Veig com a única sortida l'especialització, seguint una planificació. La idea seria de fer un parc més científic, que fos útil al públic. Penso en la possibilitat del zoo-reserva natural, ja que a prop de Barcelona hi ha uns quants espais naturals, com el Delta del Llobregat, que, a més de protegir, s'haurien d'estudiar. Una de les prioritats és

de fer sortir el Zoo del seu lloc actual. S'ha de fer un Zoo nou. Barcelona no pot fer un Zoo que sigui un circ. Això no".

Per a explicar com veu el Zoo d'ara, Roser Nos, torna a fer servir un exemple naturalista: "Una vegada se'm va acudir de tallar un quadrat de prat verd i endur-me'l a casa. A mesura que anava passant el temps, els diferents tipus d'herba que hi havia al prat es van anar morint fins que no en va quedar quasi res. Al Zoo de Barcelona passa el mateix. Aquesta és la sensació que vaig tenir una de les poques vegades que hi he tornat".

I la seva dualitat torna a presentar-se en la conversa. I si abans ha sortit la part crítica, ara surt la part conservadora: "El 94, el Zoo farà 40 anys. Són quaranta anys que es poden aprofitar molt en el futur".

Roser Nos continua anant amb bicicleta, continua investigant —fa un cens de tots els ocells dels jardins i parcs de Barcelona—. No és una jubilada tranquil·la. Ara té temps de pensar. Mai no n'havia tingut. Ho analitza tot. El que va fer i com és. Ella se sap exigent, té por de creure massa en les seves idees i que això no l'hagi feta, en alguna ocasió, autoritària. És una dona. I les dones amb idees pròpies, la història així ho demostra, sempre han hagut de ser dures. Si no, el vent se les hauria endutes.

Xènia Bussé / Assumpció Maresma